

kontextu predstavujú ruského slavistu jako znalce nejen makedonské jazykovědné, národopisné, národnostní a jazykové problematiky, nýbrž také ruské klasické literatury, bulharského jazyka a písemnictví, jihoslovanské literatury apod.

Podle mého názoru je nezbytné podobně jako dílo P. D. Draganova prostudovat a monograficky zpracovat na základě archivních materiálů (jsou-li ještě někde uloženy) také život a dílo A. L. Djuvernuy, N. N. Durnova a některých dalších ruských i jiných slovanských slavistů 19. a počátku 20. století.

Ivan Dorovský

UKRAJINSKÁ LITERÁRNA HISTÓRIA O SEBE

Mychajlo Najenko: *Ukrajinský literárny romantizmus. Dobový a naddobový.* Preklad Michal Roman. 1. vydanie. Univerzita Mateja Bela. Filologická fakulta. Banská Bystrica 2006, 113 s. (priložený text obálky v azbuke).

Roman Mnich: *Drohobyčanin Bruno Schulz* 2006. Kolo, Drohobyč 2006, 158 s.

V najširšom význame prinášajú spoločenské zmeny so sebou rozličné zlomy, ale ony sprievádzajú aj nezastaviteľné plynutie času, čo do vývinu a vo vývine akosi a priori znamená udalosti aj prognózované i odhadované alebo očakávané a predpokladané, teda ide o prirodzené a želané ruptúry v dovtedy sústreďenom poznávaní, detailnom výskume či v kultúrnej reflexii istého javu, ktorý pre tú – ktorú národnú literatúru alebo pre humanizujúce vedomie kontinentu zohráva rolu dobrého, preto aj rešpektovaného dohovoru, ako účinne preklenúť staré aj osvedčené a orientovať sa v novom prostredí „vytvorenom“ pre vedu, umenie a spoločenský život, predovšetkým však ako sa v praxi efektívne a v poznaní i činnosti užitočne zosúladiť s toľkými zmenami naraz.

Najskôr to bude priveľa podmienok na tak „prostú“ udalosť, akou bolo posledné milénium, pretože keď opadli všetky (naivné) nadšenia, želaná i predvídaná, čo prinesie i odnesie, nastal pravidelný život spoločnosti a systematický výskum vo vede pokračoval bez závažnejších otrasov. Literárna veda v európskom prostredí sa vrátila o storočie späť po ten okamih, ktorý dokáže preklenúť v čas, „to staré“ a napojiť sa „na nové“, teda do doby, kontextu, noriem a jedinečností spoločenského i literárneho romantizmu. Tento čin a výber práve tejto duchovnej i artistnej línie sa javil od počiatku ako prirodzený, preto sa nenaznačovala naivnosť či spontánnosť pri výbere romantizmu ako tej normy, ktorou sa ustáli „staré“ a navodí „nové“ v poznávaní duchovného, kultúrneho a etnického pohybu na kontinente v dňoch, čo prichádzali.

Romantizmus a literárny romantizmus v európskom spoločenskom a duchovnom prostredí je práve tak sceľujúci ako výrazne odlišujúci, je tak zosúladený, ako je rupturovitý jav, proces, nazeranie či len gesto na vyjadrenie postoja voči životu i smrti, na upresnenie želaná na zmenu postavenia i poslania jednotlivca i spoločenstva v procesoch, čo už sám, a to vie, nemôže zásadne ovplyvniť. Vlastne na „všetko“, čo sa chápe ako minulé i prítomné, predovšetkým na hodnoty a ideály, pretože už sa jednotlivec nebráni odčleniť a súčasne v sebe obsiahnuť tak „svoje“ individuum ako aj spoločenský celok. Napokon to všetko sa „deje“ aj preto, lebo práve romantizmus a literárny romantizmus majú dostredivú silu zosúladiť tenzie vedenia (o skutočnosti) s ilúziou vízie (o želannej, očakávanej skutočnosti).

Európske národné kultúrne a literárne romantizmy sú diferencované a vo vzťahu medzi sebou aj invariantné, čo sa spravidla chápe ako „ich“ reakcia na procesy a osobitý výraz „zvnútra“ spoločenstva na spoločenské podnety, hoci spoločná pre ne ostáva túžba a úsilie dopracovať sa k zmene chápania, hodnotenia a vyjadrenia tých zákonitostí i rozličností, ktoré v súhrne odpovedajú na otázku: čo je život? Miléniový zlom posunul literárnohistorické, literárnoestetické, filozofické i historiografické uvažovanie o literárnom romantizme do bodu, ktorý sa pre mimoliterárne skutočnosti druhej polovice 20. storočia presadzovali: romantizmus a jeho transformácia do umenia sa chápe ako špecifické (etnické, národné, priestorové, regionálne aj iné) jednotlivosti s viacerými prejavmi

a osobitosťami, v ktorých dominuje (národná) individuálnosť, individuum, identita a náčrt (zovšeobecňujúceho sa) spoločenského zosúlad'ovania sa, ktorý takým aj ostal.

Týmto smerom sa vydal aj Mychajlo Najenko v práci *Ukrajinský literárny romantizmus*. Najenkova popularizačná práca zapadá do cyklu potrebných výkladov o národných romantizmoch, aké prinieslo prvé desaťročie 21. storočia v slavistickom výskume. Považujeme za užitočné doplniť túto líniu rozlične motivovaných, no pôsobiacich „bielych miest“ (aj) vo výskume literárneho romantizmu o medzinárodne koncipovaný a podnetný literárnohistorický projekt Literárnej Levoče (jeho organizátorom bol prof. PhDr. Edmund Hleba, CSc. z Prešovskej univerzity), ktorý prebiehal v slovenskej literárnej vede od 70. rokov 20. storočia a nielenže doplnil pôvodný materiálový fond a vzťahový výklad slovenského literárneho romantizmu, ale „predbehol“ tie zámery, k akým smerujú také práce, ako je Najenkova. Skutočnosť, že sa národné literárne romantizmy vo východnej a západnej Európe na prelome 18. a 19. storočia, i počas jeho trvania, ba aj s presahmi do 20. storočia odlišujú prejavmi a súbormi nástrojov na presadenie národnej identity, podnietilo Najenkova členiť prácu na (priestorové) znaky i profily ukrajinského literárneho romantizmu, a tak vo svojich súhrnoch členených do profilových kapitol odlišuje v chronologickom náčrte Charkovskú školu romantikov, Evivských romantikov, Kyjevskú romantiku, portrétuje dosah osobnosti a tvorby Tarasa Hryhoroviča Ševčenka na „scelený“ ukrajinský romantizmus, aby jeho doznievanie a presah uzavrela v kapitole Biedermeier.

Po biografickom a autorskom profile jednotlivca – romantika života i smrti, ale po reálnych danostiach 30. a 40. rokov 20. storočia, po historických určeníach a (ne)prežitej zlobe doby so sondami do mocou nahlodanej európskej politickej, etnickej, duchovnej i spoločenskej atmosféry a súčasne po cennom vklade do národných „bielych miest“ v ukrajinských, poľských a židovských kultúrnych dejinách prostredníctvom všestrannej umeleckej osobnosti, talentovaného Bruna Schulza (1892– 1942), sa vypravil v kultivovanej práci *Drohobyčanin Bruno Schulz* Roman Mnich.

Roman Mnich si rozčesnosť života, smrti, tvorby, zámerov Bruna Schulza uvedomuje a preto necháva svoju prácu prehovoriť v poľskom i ukrajinskom jazyku, nasýtil ju neobyčajne cennými dejinnými, osobnými a výtvarnými „faktami“, ktoré túto osobnosť na križovatke národov, náboženstiev, štátnych útvarov a tragických európskych dejín z prvej polovice 20. storočia vložil do mesta Drohobyč a do genézy všetkých politických, duchovných, názorových pohybov, ktoré prešli „mesom“ a jeho výnimočným obyvateľom Brunom Schulzom. V úvode, ktorý je autorovým „uvedením do problematiky“ sa zvyrazňuje Schulzova filozofická dispozícia vnímať európsky myšlienkový progres na podloží fenomenológie s priklonom k Husserlovmu chápaniu slova, na čo sa v práci kladie mimoriadny význam, aby sa doplnil, rozšíril a upresnil o nové zistenia doterajší členitý výskum schulzológov, ktorých Roman Mnich enumeruje takto: Jerzy Ficowski, Jerzy Jarzębski, Władysław Panas, Włodzimierz Bolecki.

Roman Mnich sa domnieva po načrtnutí exkurzu doterajšieho rozčesnutého „hľadania“ Bruna Schulza, že v najbližšej budúcnosti sa schulzológovia sústredia na výklad nových podnetov z jeho života a tvorby, na „problém Bruno Schulza a fenomenológia“.

Monografická práca, ktorá ma materiálový charakter a je si vedomá toho, že zaplňa naďalej reálne jestvujúce biele miesto nielen o tomto autorovi, ale predovšetkým aj ním zastúpenej a donedávna zahmlenej línie ukrajinskej, poľskej a židovskej kultúry v moderných ukrajinských dejinách i v literárnej vede s vkladom a výrazne medziodborovými presahom do filozofie, čo sa v monografii rieši tak, že ju autor člení v chronologickom a súbežne vo vzťahovom poradí „svojich“ parciálnych, no materiálom štedro podložených zistení. Do chronologického radu sa včlenila časť venovaná duchu mesta Drohobyč a vzťahu Bruna Schulza k nemu, jeho rodová genéza na podloží poľsko-židovskej tradície, sága rodu, získané školovanie, záujmy, zručnosti, osudové vzťahy i nezvratný osobný tragický údel.

Podstatný blok monografie tvorí séria štúdií, ktoré Roman Mnich nazval skromne Niekoľko komparatívnych paralel v tvorbe Bruna Schulza, kam zaradil (binárne) dotyky Schulza s Ivanom Frankom, Andrzejom Chciukom, Osipom Mandelštamom a Martinom Heideggerom.

Roman Mnich aktualizuje v časti knihy, ktorú nazval Dodatky aj žurnalistický rozhovor z roku 2003 pri 111. výročí narodenia Bruna Schulza v regionálnom denníku, v ktorom sa venuje pozornosť „tému“, kto je väčší z dvoch súčasnikov, Bruno Schulz alebo o rok starší pražský Franz Kafka.

Monografia si zasłuzi pozornosc' kultúrnej verejnosti azda i pre pôvabnú sentenciu jej autora, ktorá sa ukázala ako nosná kompozičná inštrukcia, ako sa vyrovnat' so všetkým, čo sa o Brunovi Schulzovi „vie“, má vediet' a rozhodne treba naďalej otvárať a študovať v súvislostiach. Autor práce zotráva v presvedčení, že Schulzova próza je autobiografická a jeho maľby sú autopoitréty, o čom dáva bohatá dokumentácia publikácie presvedčivú výpoveď.

Viera Žemberová

BLIŽEJ LITERATURY – BLIŽEJ SIEBIE CZECHY, POLSKA I SŁOWACJA WE WSPÓLNYM KRĘGU LITERATUROZNAWCZYM

Ludvík Štěpán: *Pohledy na slovanské literatury II v středoevropském trojúhelníku*. Středoevropské centrum slovanských studií, SVN Regiony, Brno 2007.

Ludvík Štěpán: *Výběrová bibliografie prof. PhDr. Ludvíka Štěpána, PhD*. Středoevropské centrum slovanských studií, SVN Regiony, Brno 2008.

Pohledy na slovanské literatury II v středoevropském trojúhelníku to zbiór esejów, przemyśleń i sprawozdań oscylujących wokół trójkąta Polska – Czechy – Słowacja, nakreślonego światopoglądem kulturowym. Autor zbioru nadaje rozmyślaniom dwa główne kierunki: określa możliwości współpracy w obszarze myślenia o literaturze i kontaktów między twórcami trzech krajów, a także zarysowuje problematykę samej literatury, szukając punktów stycznych, podobieństw i różnic (te też mają wpływ na budowanie płaszczyzny porozumienia). Istotne, że zbiór ten za podłoże przyjął doświadczenia autorskie. Okazuje się, że spotkania czeskich, słowackich i polskich twórców i krytyków nie są wymysłem badaczy-idealistów, idee fix akademików, ale możliwym do zrealizowania przedsięwzięciem, umożliwiającym wszystkim stronom poznanie literatury u źródła. W ten sposób zainicjowano i w zbiorze opisano spotkania z twórcami z najwyższej polskiej półki, oraz twórcami mniejszości narodowych. Štěpán w odpowiednich rozdziałach studia skupił się na dotąd mało dyskutowanych problemach literaturoznawczych i okołoliteraturoznawczych. Autor obala mity dotyczące niemożliwości współpracy, a i przedstawia propozycje wykorzystania kontaktów na szerokim polu. Poparcie współpracy nakreślone jest w dwójnasób. Z jednej strony obcujemy z tradycją historyczną, naturalnie usprawiedliwiającą chęć wspólnych badań literaturoznawczych w trzech sąsiadujących ze sobą krajach. Z tradycją historyczną, mającą różnorakie, jak to w aspekcie długoletniego trwania bywa, przebiegi, ale łączącą trzy kultury. Wspólne korzenie (wspólny chociażby pień językowy) dają podstawy do opracowań dalszych działań o podłożu oficjalnym. Takich jak spotkania i dyskusje o kondycji współczesnej, wspólnej, ale w swoich granicach autonomicznej, literatury. Pierwsza część zbioru skupiła się właśnie na zdaniu sprawy z poziomu współpracy Polski, Czech i Słowacji. Jakie są mity, a jaka rzeczywistość rządząca współpracą słowańskiego trójkąta.

Druga część zbioru, nosząca tytuł *Problematika literatur v středoevropském trojúhelníku*, otwiera dyskusję nad literaturą, omawianą z punktu widzenia trzech świadomości literackich. Dominują tu zarówno artykuły określające specyfikę twórczości narodowych, jak i teksty próbujące znaleźć odpowiedź na stawiane przez literaturoznawców pytania o wspólny korzeń literacki. Zestawienia prezentujące zależności, wpływy i podobieństwa różnych literatur w sferze określonych i jednoznacznych dla wszystkich prądów aspektów porządkują, a i rozszerzają wiedzę, dając obraz wieloperspektywiczny. I tak, druga część zbioru rozpoczyna się ciekawymi dywagacjami nad epoką romantyzmu. W rozdziale *Některé souvislosti polské, slovenské a české romantické literatury* autor bada wspólne przenikanie się gatunków tak charakterystycznych dla jednej z najciekawszych epok. Głosy XIX wieku pobrzmiwają i w rozdziale drugim, w którym to zajmujemy się krytyką i realizmem w polskiej literaturze. Dzieła, jakie wtedy powstały w Polsce, odbiły się głośnym echem wśród twórczości sąsiedzkiej: w Czechach i na Słowacji. Choć można odnieść wrażenie, że XIX